

Wat nog bestaat, is de strook water, waardoor de factorij vroeger van den wal gescheiden was, en die nog duidelijk den vorm van een boog heeft (afb. 8). De brug, die vroeger, in het midden daarvan, de verbinding met den vasten wal vormde, is echter verdwenen. De gebouwen zijn nu meest pakhuizen van leem en hout, al is een der huizen (links op den voorgrond) nog kenbaar aan zijn Europeesch voorkomen en zijn marmeren gang.

In den tuin van dit huis (nu een restaurant) is ook opgesteld het stuk steen, dat men op afb. 9 ziet. Hoewel het opschrift eenigszins onduidelijk is, moet het toch blijkbaar als „V.O.C. (het embleem der O. I. Compagnie) 1696” worden opgevat. Het signet is nogal verwrongen, zooals dat op meer door Japanners vervaardigde afbeeldingen het geval is; de afmetingen zijn 80 bij 50 cM. Het stuk zou door Boedinghaus omstreeks het midden der 19e eeuw naast de opperhoofdwoning ontdekt zijn.

Bij dit geval heeft men rekening te houden met het feit, dat op het eiland aan het eind der 17e eeuw zoo goed als geen steenen voorkwamen. Op Deshima toch waren alle huizen weer van hout, grootendeels in Japanschen stijl evenals op Hirado. Het blijkt echter, dat in het genoemde jaar 1696 het brandvrije pakhuys „de Lely” een der twee opslagloodsen, die in tegenstelling met de meeste andere gebouwen aan de Compagnie zelf behoorden, geheel vernieuwd is. De arduinsteenen voet, waarop de pakhuizen waren opgetrokken, en de drempels zijn daarbij door andere vervangen. Nadat voor dit doel eerst een bepaalde steensoort was afgekeurd, koos de Compagnie een monster van blauwen steen en dit werd ter contrôle van het te leveren materiaal gemerkt en bewaard. Nu is het mogelijk, dat het merken met 's Compagnie's insigne zal zijn geschied. Tevens werd in het contract met den aannemer van de herstelling bepaald, dat, als de steenen vloer binnen 3 jaar „qualijck gelegd zoude blyken te zijn”, de steenhouwers verplicht waren om deze gratis te herstellen. Met het oog op een en ander ligt het voor de hand, dat men om steeds te kunnen bewijzen, sinds wanneer het fundament zich daar bevond, in één der steenen en wel in het genoemde monster een jaartal zal gemaakt hebben. Dit kan dan de bewuste steen zijn, die nu in den tuin staat. Inderdaad een ontnuchterende verklaring voor het opschrift op dezen steen, maar daarom op Deshima niet onwaarschijnlijker.

Toch zij erop gewezen, dat ook in de befaamde gevelsteenen te Hirado, zoowel in het oude gebouw als in het nieuwe, dat wegens dat opschrift moest worden afgebroken, het teeken V. O. C., benevens het jaartal van stichting stond. De vraag doet zich voor of de Compagnie toen, ruim een halve eeuw na de verwijdering van deze, het weer zal hebben aangedurfd om in het herbouwde pakhuys zulk een gevelsteen aan te brengen. Ook dat kan men onderstellen, hoewel het geenerlei steun vindt in de papieren van de factorij.